

Partimotion

Motion till riksdagen 2015/16:49

av Jonas Sjöstedt m.fl. (V)

Förstärkta rättigheter för transpersoner

1 Innehåll

1	Innehåll.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	1
3	Inledning	3
4	Inför ett tredje juridiskt kön	4
5	Offentlig ursäkt till dem som har tvångssteriliserats	5
6	Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering	6
7	Ökade möjligheter till en förbättrad könskorrigering i hela landet	9
8	En könsneutral familjelagstiftning	9
9	Könsneutral namnlag	11
10	Könsneutrala personnummer	12

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som ser över möjligheten att införa ett tredje kön som juridiskt sett är jämställt med kvinna och man, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillse att en offentlig ursäkt ges till de transpersoner som har tvångssteriliserats, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda förutsättningarna för att ge de transpersoner som har tvångssteriliserats en ekonomisk kompensation och tillkännager detta för regeringen.

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att könstillhörighetslagen bör ersättas och delas upp i två nya lagar som reglerar frågor som rör juridiskt kön respektive medicinsk könskorrigering och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändring av juridiskt kön bör vara ett helt administrativt förfarande och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att åldersgränserna för ändring av juridiskt kön respektive medicinsk könskorrigering bör avskaffas och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstiftningen bör ändras så att möjligheten att ändra juridiskt kön omfattar såväl personer som är folkbokförda eller bosatta i Sverige som personer som har svenskt medborgarskap, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se till att Socialstyrelsens kunskapsstöd implementeras och regelbundet följs upp och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör göras en översyn av den familjerättsliga lagstiftningen i syfte att den ska bli både materiellt och språkligt könsneutral och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skatteverket bör ges tydliga direktiv om att folkbokföringsregistret ska anpassas efter det juridiska könet och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att se över vilka riktlinjer som behöver tas fram så att sjukvården i allmänhet och mödravården i synnerhet har förmåga och kompetens att bemöta transpersoner i samband med graviditeter, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att namnlagen bör ändras så att den blir könsneutral och inte uppställer hinder för personer som är under 18 år att byta namn, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att viktiga handlingar såsom betyg, studieintyg och anställningsbevis bör kunna ändras retroaktivt vid ett namnbyte och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att frågan om ett nytt personnummersystem bör utredas i syfte att införa könsneutrala personnummer och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

I juni i år presenterades den hittills största studien om transpersoners livssituation. Det var en dyster läsning. Var tredje transperson har övervägt att ta sitt liv det senaste året. Varannan transperson har utsatts för trakasserier de senaste tre månaderna och har undvikit dagliga aktiviteter på grund av rädsla för diskriminering.

Sverige är fortfarande ett land där priset är högt för den som utmanar normer om kön och könsuttryck. Normerna syns även i lagstiftningen. Sverige är ett land med ålderdomliga regler som skapar problem i transpersoners vardag, cementerar konservativa normer och skapar ohälsa. Faktum är att länder som Colombia, Irland och Nepal i delar kommit längre än Sverige när det kommer till transpersoners legala rättigheter.

Processen för att få ändra juridiskt kön och få könskorrigering är idag komplicerad. Långa väntetider, orimliga krav och ibland bristande bemötande skapar ohälsa. Argentina och Malta har avskaffat alla krav vid ändring av juridiskt kön. Vänsterpartiet vill gå samma väg. Låt varje individ själv bestämma sitt juridiska kön och gör ändring av juridiskt kön till en administrativ fråga. Vi vill även att personnummersystemet ändras så att vi får könsneutrala personnummer.

Den könskorrigeringens vården behöver utvecklas för att garantera respektfullt bemötande och att den är tillgänglig oavsett var i landet en bor eller hur tjock plånbok en har. I april presenterade Socialstyrelsens förslag till Nationellt kunskapsstöd för vård och behandling av transpersoner. Det var ett viktigt initiativ, nu måste det omsättas till verklighet i alla regioner och landsting.

Vi behöver samtidigt avskaffa dagens 18-årsgräns för ändring av juridiskt kön och könskorrigeringens vård. Det måste vara individens behov som styr vem som får vård. Det är orimligt att en 17-årig transperson inte kan få den vård hen behöver för att lagstiftare satt upp en åldersgräns. En modern könstillhörighetslag behöver således utgå från verkligheten. För många av oss, inklusive många transpersoner, är könstillhörigheten självklar. För andra är uppdelning man och kvinna mindre självklar, därför är det viktigt att möjligheten att välja ett tredje juridiskt kön finns.

Vi ser idag en växande grupp män och kvinnor som har ändrat sitt juridiska kön, men som har behållit sin reproduktiva förmåga. Antalet män som föder barn blir fler. En verklighet som varken dagens lagar eller regelverk är anpassade till. Nyblivna föräldrar riskerar därför inte bara att behöva ta fighten mot samhällets normer, utan också mot trilskande myndigheter. Vänsterpartiet anser att det är helt orimligt och vill se en grundläggande översyn av all familjelagstiftning för att göra den könsneutral. Vi vill

också ge Skatteverket och Socialstyrelsen uppdrag att omgående garantera att det är våra behov, inte våra juridiska kön, som styr tillgången till hälsovård.

Vänsterpartiet vill förstärka arbetet mot diskriminering och hatbrott av transpersoner. Vi vill att könsöverskridande identitet och uttryck inkluderas i diskrimineringslagens och skollagens bestämmelser om aktiva åtgärder mot diskriminering.

Transfobin kommer inte bara kunna pressas tillbaka genom lagstiftning. Det krävs ett aktivt arbete med att förändra normer runt om i det svenska samhället. Vi behöver garantera att transpersoner bemöts med kunskap när de vänder sig till äldreomsorgen eller ungdomsmottagning, att frågor runt könsidentitet och könsuttryck finns med i skolans sex- och samlevnadsundervisning samt att idrottsrörelsen och andra folkrörelser engagerar sig i arbetet mot transfobi.

För att dessa viktiga steg framåt ska kunna tas måste vi också göra upp med vår historia. Fram till 2013 tvångssteriliserades transpersoner i Sverige. Det innebär att drygt 800 transpersoner tvångssteriliserades under tidigare lagstiftning.

Tvångssteriliseringarna av transpersoner är fortfarande ett öppet sår och har skapat stort lidande. Ett första steg borde därför vara att ge Sveriges transpersoner en officiell ursäkt och skadestånd.

Sverige har förändrats. Heteronormen har luckrats upp, lagstiftning reformerats och homofobin har pressats tillbaka mer och mer. Det är ett arbete vi gjort i och utanför riksdagen, över partigränser och inom civila samhället. Men inom politiken har arbetet med hbtq-frågor i realiteten fokuserat på homo- och bisexuella. Betydligt mindre har gjorts när det gäller transpersoners rättigheter. Det är hög tid att vi fokuserar på transpersoners rättigheter. Precis som vi tillsammans infört jämlik äktenskapslagstiftning, insemination för samkönade par och rätt till adoption är det nu dags att vi tillsammans kan ta nödvändiga steg för Sveriges transpersoner.

4 Inför ett tredje juridiskt kön

I Sverige lever transpersoner fortfarande idag i stor utsatthet. Det är en grupp av människor som ofta osynliggörs när frågor om diskriminering och mänskliga rättigheter diskuteras. Ingen heltäckande kartläggning finns av hur vanligt det är att som transperson bli utsatt för kränkningar, trakasserier och diskriminering, men de undersökningar som gjorts tyder på att det är mycket vanligt. Psykisk ohälsa är också vanligt bland framför allt yngre transpersoner.

Vi vill att alla människor fritt ska kunna definiera och uttrycka sig och ha rätten att bestämma över sin egen kropp. För många, inklusive många transpersoner är könstillhörighet självklar. Vi identifierar oss som män eller kvinnor. För vissa transpersoner men även intersexuella skulle en lagändring som innebär att ett s.k. tredje

juridiskt kön införs betyda oerhört mycket. Ett tredje juridiskt kön skulle självklart vara en valmöjlighet för den enskilde, ingen ska kunna kategoriseras som ett tredje juridiskt kön mot sin vilja.

Det finns flera exempel på länder, såsom Australien, Sydafrika och Indien, som infört ett tredje juridiskt kön som varken är kvinnligt eller manligt. I Europa är det än så länge bara Tyskland som infört ett tredje kön, men endast för intersexuella. Det var den första november 2013 som Tyskland genom en lagändring blev det första landet i Europa att införa ett tredje juridiskt kön. Lagen innebär att tyska födelsebevis i fortsättningen kommer att ha ett tredje könsalternativ. Ett barn som föds med intersexuellt tillstånd kommer därmed inte att behöva tvångskönas till man eller kvinna, utan i stället kan rutan för juridiskt kön lämnas tom. De flesta barn som föds med intersexuellt tillstånd visar sig senare i livet ha en tydlig könsidentitet som pojke eller flicka, varmed det då enligt den tyska lagen ska vara möjligt att ange ett kön. De intersexuella barn som varken känner sig som entydigt pojke eller flicka, kommer dock att ha möjlighet att behålla sin status som juridiskt könlösa om de vill. Det finns många brister med det tyska regelverket, men det är intressant att man även inom EU börjar öppna för tanken att mänskligheten inte kan delas in i två könskategorier.

För Vänsterpartiet är det dock viktigt att understryka att frågan om ett tredje juridiskt kön inte bara rör intersexuella. För personer som definierar sig både som man och kvinna, varken eller, eller som upplever att könstillhörigheten varierar skulle ett tredje juridiskt kön fylla en mycket viktig funktion. Alla människor har rätt att få sin könsidentitet respekterad och erkänd. Det är både en fråga om rättvisa och psykiskt välbefinnande samt en mänsklig rättighet.

Att erkänna ett tredje kön i lagstiftningen skulle dessutom innebära att vi rör oss från den nuvarande tvåkönade modellen och vidgar föreställningarna om den mänskliga existensen. Om vi inte är så fasta i våra föreställningar om vad som är typiskt manligt och kvinnligt skapas förutsättningar för en större variation av hur vi uttrycker oss i våra könsroller samtidigt som det på sikt kan ändra negativa attityder och minska fördomar mot transpersoner, intersexuella och andra personer som idag ses som normbrytare. Detta skulle i sin tur leda till att diskrimineringen och våldet mot dessa grupper minskar.

Regeringen bör därför tillsätta en utredning som ser över möjligheten att införa ett tredje kön som juridiskt sett är jämställt med kvinna och man. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen tillkänna.

5 Offentlig ursäkt till dem som har tvångssteriliserats

Kampen för att transpersoner ska kunna byta juridiskt kön och genomgå medicinsk könskorrigering utan att tvingas sterilisera sig har varit lång. Först i december 2012 slog

Kammarrätten i Stockholm fast att steriliseringskravet för transpersoner som önskar byta juridiskt kön strider mot Europakonventionen. Den 1 juli året därpå trädde en lagändring i kraft som innebar att steriliseringskravet i könstillhörighetslagen ströks. Vänsterpartiet, som under lång tid har drivit på för en förändring, välkomnade detta och anser att det är bra att människor som nu och framöver vill göra en medicinsk könskorrigering och/eller byta juridiskt kön inte längre måste genomgå ett tvångsingrepp.

Nyligen kom en dom från Europadomstolen som fastslog att det var fel av den turkiska staten att kräva att en person som behövde könskorrigering först skulle sterilisera sig. Turkiet tvingas nu betala skadestånd till personen. Europadomstolen har ansett att det dels inte ska ställas krav på sterilisering vid ett så stort ingrepp som könskorrigering är, dels att ett sådant krav även är skadestandsgrundande. I Sverige har samma krav om sterilisering ställts även när det har handlat om byte av juridiskt kön. Europadomstolens dom kan därför ses som en tydlig indikation på att Sverige bör ge ekonomisk kompensation till de transpersoner som har tvångssteriliserats.

I Sverige är det många transpersoner som har steriliserats mot sin vilja, och till alla dessa anser Vänsterpartiet att en offentlig ursäkt ska ges. Regeringen bör därför tillse att en offentlig ursäkt ges till de transpersoner som har tvångssteriliserats. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen tillkänna.

Vänsterpartiet anser att det är rimligt att även dessa personer bör kompenseras och vill därför låta utreda förutsättningarna för att ge ekonomisk ersättning, ett skadestånd, av staten. I övriga fall av tvångssterilisering har staten utbetalat ersättning till de drabbade. Vi ser därför ingen anledning att på denna punkt ytterligare diskriminera och särbehandla transpersoner som har tvångssteriliserats. Tidigare har åtminstone ett av regeringspartierna, Miljöpartiet, tydligt delat vår ståndpunkt i denna fråga. Regeringen bör därför utreda förutsättningarna för att ge de transpersoner som har tvångssteriliserats en ekonomisk kompensation. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen tillkänna.

6 Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering

Att kunna få uttrycka sin könsidentitet på sina egna villkor är att betrakta som en grundläggande mänsklig rättighet. Det är en rättighet som inte i alla fall respekteras i Sverige. Många transpersoner måste inte bara slåss mot fördomar, diskriminering och en stark transfobi – de måste också slåss mot myndigheter och sjukvården.

Lag (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall (cit könstillhörighetslagen) reglerar förutsättningarna för att ändra såväl den juridiska delen

som den medicinska delen i processen att ändra juridiskt kön. Lagen tillkom 1972 och trots att flera ändringar gjorts de senaste åren är det på många sätt en ålderdomlig lagstiftning. Ett grundläggande problem är att ändring av juridiskt kön kopplas samman med könskorrigering. Det gör att processen för att ändra juridiskt kön oftast är lång, komplicerad och påfrestande. Det skapar också en situation där människor tvingas leva med pass, körkort, personnummer m.m. där det står att en har ett annat kön än vad som stämmer överens med ens könsidentitet och/eller könsuttryck, vilket skapar uppenbara problem i vardagen, i kontakt med myndigheter och vid resor.

Den 1 juli 2013 avskaffades kravet på sterilisering formellt i könstillhörighetslagen, vilket innebär att det inte längre finns något krav på medicinskt ingrepp vid fastställande av könstillhörighet. I utredningen Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering (SOU 2014:91) föreslås därför att dagens lagstiftning om könstillhörighet delas upp i två delar, en juridisk och en medicinsk. En uppfattning som Vänsterpartiet delar. Könstillhörighetslagen bör därför ersättas och delas upp i två nya lagar som reglerar frågor som rör juridiskt kön respektive medicinsk könskorrigering. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen tillkänna.

Respekten för den enskildes privatliv och rätten till självbestämmande och integritet innebär att det ska stå individen fritt att ändra det kön som har registrerats i folkbokföringen. Mot bakgrund av vilken betydelse det har att det juridiska könet speglar det kön en person identifierar sig som, är det viktigt att processen för att ändra juridiskt kön är snabb, enkel och transparent. De lagar som reglerar ändring av juridiskt kön ska inte uppställa några direkta eller indirekta krav på medicinsk vård eller behandling för att den enskilde ska få till stånd en ändring av det juridiska könet. Ingen ska heller tvingas att genomgå någon form av medicinsk eller psykologisk behandling, process eller prövning på grund av könsidentitet. Bland annat Malta, Danmark och Argentina har redan infört lagstiftning med denna inriktning. Ändring av juridiskt kön bör vara ett helt administrativt förfarande. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen tillkänna.

Dagens åldersgräns för att ansöka om ändring av sitt juridiska kön är 18. Utredningen föreslår att unga ska kunna ansöka om en ändring av det juridiska könet, oavsett föräldrarnas stöd, när de är 15 år. Med sina vårdnadshavares tillstånd, ska barnen kunna ändra sitt juridiska kön redan när de är 12. Utredningen föreslår även att ändring av juridiskt kön blir ett rent administrativt förfarande hos Skatteverket. Medicinsk könskorrigering, vilket innebär kirurgiska ingrepp, föreslår utredarna ska vara möjligt att ansöka om från 15 års ålder och att det på samma sätt som idag ska prövas av Socialstyrelsens rättsliga råd.

Vänsterpartiet har tidigare motionerat om att kravet på att 18-årsgränsen för fastställande av könstillhörighet helt ska tas bort. Vår bedömning är att utredningens förslag är ett steg i rätt riktning, men precis som RFSL och RFSL Ungdom anser vi att åldersgränserna helt bör slopas.

Många transpersoner känner sig trygga i sin könsidentitet i en tidig ålder. Hur det bör hanteras måste lösas från fall till fall. Om en ändring av juridiskt kön blir en ren administrativ fråga ser vi inget behov av skarpa åldersgränser. Varför ska en 12-åring kunna ändra juridiskt kön men inte en 11-åring?

Könskorrigering är en del av hälso- och sjukvården. Vår grundinställning är att hälso- och sjukvården ska styras av den enskildas behov. Vi ser det därför som problematiskt att sätta upp en åldersgräns för sjukvårdens insatser. Om och när det kan bli aktuellt med könskorrigering måste avgöras utifrån en bedömning i varje enskilt fall. Så ser det ut redan idag. Det görs alltid en omfattande utredning av varje patient och en bedömning i det enskilda fallet, varmed åldersgränsen i detta fall inte heller fyller något syfte. Åldersgränserna för ändring av juridiskt kön respektive medicinsk könskorrigering bör därför avskaffas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen tillkänna.

Det är i sammanhanget centralt att en ny lagstiftning för könskorrigering garanterar vård på likvärdiga villkor över hela Sverige, oavsett vilket landsting eller region man lever i. Det är också viktigt att en ny lagstiftning garanterar att det inte uppkommer kringkostnader runt könskorrigering, exempelvis resekostnader, som begränsar den enskildes rätt till vård.

Tidigare fanns ett krav i könstillhörighetslagen som innebar att den som ville ändra sin juridiska könstillhörighet var tvungen att ha svenskt medborgarskap för att få göra det. Det kravet har slopats, vilket är bra. Idag är det dock ersatt med ett krav om att personen ska vara folkbokförd eller bosatt i Sverige. Tyvärr har detta medfört att svenska medborgare som bor utomlands saknar möjlighet att ändra juridisk könstillhörighet. Många länder kräver att det ska ske i medborgarlandet, vilket blir omöjligt för transpersoner som är svenska medborgare men bosatta utomlands. Det här har skapat verkliga problem för många. Ett enkelt sätt att åtgärda det är att omformulera kravet så att möjligheten att ändra juridiskt kön dels omfattar personer som är folkbokförda eller bosatta i Sverige, dels dem som har svenskt medborgarskap. Detta är extra viktigt nu när möjligheten till ändring av juridisk könstillhörighet inom kort förhoppningsvis kommer att bli ett rent administrativt förfarande. Lagstiftningen bör därför ändras så att möjligheten att ändra juridiskt kön omfattar såväl personer som är folkbokförda eller bosatta i Sverige som personer som har svenskt medborgarskap. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen tillkänna.

7 Ökade möjligheter till en förbättrad könskorrigering av vård i hela landet

Vården som erbjuds transpersoner är ojämlik och ser olika ut beroende på var i landet en bor. Väntetiden för att påbörja utredningen kan exempelvis vara mycket lång, mer än ett år på vissa ställen, vilket kan innebära stora psykiska påfrestningar för dem som väntar på att få påbörja en utredning. Frågan om könskorrigering av vård ska bli rikssjukvård har diskuterats och Socialstyrelsen har utrett frågan.

I april i år presenterade Socialstyrelsens förslag till Nationellt kunskapsstöd för vård och behandling av personer med könsdysfori. Förslaget tyder på en god förståelse för den situation som dessa personer befinner sig i och innehåller en rad aktiva åtgärder som behövs för att förbättra hälsosituationen bland personer som behöver könskorrigering av vård. Socialstyrelsen vill bland annat göra vården tillgänglig för fler, förbättra den och säkerställa en mer likvärdig vård i hela landet. I kunskapsstödet betonas vikten av att människors könsidentitet respekteras.

Vänsterpartiet anser därför att det är viktigt att kunskapsstödet implementeras på ett så snabbt och bra sätt som möjligt runt om i landet samt att det framöver görs uppföljningar för att säkerställa att kompetensen och kvaliteten på transvården håller en hög nivå och är jämlik i hela landet. För Vänsterpartiet är respekten för mänskliga rättigheter och rätten till bästa möjliga hälsa för alla grundläggande, därför måste tillgången och kvaliteten på den könskorrigering av vården stärkas i hela landet. Regeringen bör därför se till att Socialstyrelsens kunskapsstöd implementeras och regelbundet följs upp. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen tillkänna.

8 En könsneutral familjelagstiftning

Dagens familjerättsliga lagstiftning utgår i mångt och mycket från heteronormativa föreställningar om hur en familj ser ut och innehåller många bestämmelser och antaganden kopplade till kön och sexualitet. Dessutom är många bestämmelser specifikt kopplade till modern (som alltid förutsätts vara en kvinna) och moderskapet respektive fadern (som alltid förutsätts vara en man) och faderskapet. Sedan samkönade par fått rätt att ingå äktenskap, adoptera och inseminera har dock vissa tillägg gjorts i de befintliga bestämmelserna. Efter att kravet på tvångssterilisering vid ändring av juridiskt kön togs bort har nya problem med lagstiftningen uppstått. Mot bakgrund av den rättsliga och samhällsliga utvecklingen framstår det som omotiverat att upprätthålla och behålla den nuvarande heteronormativa och könsstereotypa lagstiftning, som dessutom blir allt svårare att tillämpa på ett rättssäkert och bra sätt.

Vänsterpartiet anser att det saknas skäl att dela upp föräldraskapet och göra åtskillnad mellan moderskap och faderskap. För oavsett vilken sexuell läggning och

juridiskt eller biologiskt kön den person som föder barnet har så är den personen barnets förälder. Samma sak gäller för den eller de personer som i övrigt är att anse som barnets förälder/föräldrar. Det bör därför göras en översyn av den familjerättsliga lagstiftningen i syfte att den ska bli både materiellt och språkligt könsneutral. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen tillkänna.

På senare år har det skett en hel del lagstiftningsmässigt och i domstolarnas praxis på det familjepolitiska området. Även statliga utredningar som kan komma att ha stor påverkan på området har presenterats eller pågår just nu. Under de två senaste åren har bland annat kravet på tvångssterilisering vid ändring av juridiskt kön avskaffats och det har i domstol fastslagits att en man som fött barn också ska stå som biologisk far till barnet i födelseattesten. De förslag som nyligen presenterades om juridiskt kön och medicinsk könskorrigering (SOU 2014:91) skulle, om de blir verklighet, få stor påverkan för den familjerättsliga lagstiftningen.

Enligt en dom i Förvaltningsrätten i Göteborg som meddelades hösten 2014 fastslogs att Skatteverket gjort fel när de vägrade en man som ändrat juridiskt kön att få registreras som sitt barns far. Mannen födde barnet när han fortfarande var en juridisk kvinna och registrerades då som barnets mor. Sedan mannen ändrat juridiskt kön ville han få betecknas som sitt barns far, men fick avslag på detta av Skatteverket. Domstolen ansåg att registreringen inte var förenlig med rätten till privatliv och konstaterade bland annat att avsaknaden av uttrycklig reglering och den rättsosäkerhet som detta resulterat i, i möjligaste mån inte ska drabba den enskilde.

Att en man står som biologisk mor i folkbokföringsregistret innebär dels praktiska problem i kontakt med exempelvis skola, sjukvård och alla andra ställen där barnets vårdnadshavare behöver identifiera sig, dels att såväl mannen som barnet kan tvingas berätta om mannens bakgrund oavsett om de vill eller inte, vilket är integritetskränkande för såväl förälder som barn. En juridisk ändring av kön ska erkännas fullt ut. Det gör den inte om en man står registrerad som mor i folkbokföringen.

Förutom att det förekommer att män som föder barn registreras som mödrar och att personer som ändrat juridiskt kön efter att ha fött barn har svårigheter att bli registrerade som barnets far i folkbokföringsregistret, så har dessutom flera transpersoner vittnat om svårigheter i kontakten med sjukvården i samband med graviditet, både ifråga om bemötande och rena byråkratiska hinder. Det kan bland annat handla om att det inte gått att mata in ett manligt personnummer i sjukhusens journalsystem när en person ska skrivas in på MVC eller att det uppstått problem och förvirring när gravida män sökt akut vård. Eftersom det är möjligt att ändra juridiskt kön och personnummer utan att sterilisera sig eller genomgå en medicinsk könskorrigering torde det bli mer vanligt

förekommande att personer med ett manligt personnummer blir gravida och föder barn, varmed det är mycket viktigt att såväl sjukvård och myndigheter framgent ger alla personer, oavsett bakgrund och kön, ett korrekt och respektfullt bemötande samt att ändringar av juridiskt kön erkänns fullt ut.

Fram till dess att familjelagstiftningen blivit helt könsneutral och det därmed inte längre kommer att registreras vem som är moder och fader utan endast vem/vilka som är barnets förälder/föräldrar, behöver det vidtas åtgärder för att ändringar av juridiskt kön ska erkännas fullt ut även när det kommer till familjefrågor. Skatteverket bör därför ges tydliga direktiv om att folkbokföringsregistret ska anpassas efter det juridiska könet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen tillkänna.

En persons rätt till skydd för sitt privatliv, som regleras i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna, väger tyngre än behovet av att registrera en biologisk mor till varje barn. Dessutom behöver åtgärder vidtas för att både lösa praktiska hinder inom mödravården och generellt höja kompetensen inom sjukvårdens olika delar kring hbqt-frågor. Socialstyrelsen bör därför ges i uppdrag att se över vilka riktlinjer som behöver tas fram så att sjukvården i allmänhet och mödravården i synnerhet har förmåga och kompetens att bemöta transpersoner i samband med graviditeter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen tillkänna.

9 Könsneutral namnlag

Vänsterpartiets anser att det bör vara tillåtet att byta förnamn till det som en själv väljer. Bestämmelserna i namnlagen ska inte grundas på föreställningar om vilka namn som är passande för vilka kön och därmed hindra människor för att välja det namn som de vill till sig själva eller till sitt/sina barn. Endast immaterialrättsligt skyddade värden bör även fortsättningsvis utgöra skäl för att begränsa medborgarnas möjligheter att själva välja sina namn.

Vi anser att namnlagen bör ändras på så sätt att myndiga personer själva kan välja sitt namn oavsett könsidentitet samt att det behövs en lagändring som innebär att en person som har bytt namnidentitet eller personnummer har rätt att få dessa uppgifter ändrade retroaktivt. Ett stort problem för personer som t.ex. ändrar juridiskt kön är att inte kunna få sin namnidentitet ändrad retroaktivt. Samma sak gäller även för de personer som av någon annan anledning ändrat namnidentitet eller personnummer. Problemet är särskilt stort när det gäller vissa handlingar såsom betyg, studieintyg och anställningsbevis. Betyg och meriter ska inte fråntas legitimitet för att en person ändrat juridiskt kön.

För två år sedan presenterades utredningen En ny lag om personnamn, SOU 2013:35, där det bland annat konstaterades att ”nuvarande regler om förnamnets form är väl avvägda och behöver bara marginellt ändras. Ett problem är likväl att reglerna tillämpas

ojämnt och utan tillräcklig förutsägbarhet. Dessa problem kommer emellertid att successivt rättas till genom kommitténs förslag om enhetligt förfarande med färre beslutsinstanser i namnändringen, och om medverkan av språklig expertis.” Enligt den praxisgenomgång som kommittén genomfört så konstateras att det under lång tid i praxis funnits en relativt icke-tillåtande hållning ifråga om exempelvis ”förnamn som kan ge ett vilseledande intryck beträffande bärarens kön” samt att det emellertid på senare tid skett en avsevärd uppmjukning i praxis. Det har dock ännu inte lagts fram någon proposition med anledning av nämnda utredning.

Det kan konstateras att praxis har gått före och att det numera mera sällan förekommer att människor som vill byta namn nekats det. Vänsterpartiet anser dock att det är rimligt att lagens innehåll motsvarar hur den tillämpas. Namnlagen bör därför ändras så att den både blir könsneutral och inte uppställer hinder för personer som är under 18 år att byta namn. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen tillkänna. Viktiga handlingar såsom betyg, studieintyg och anställningsbevis, bör kunna ändras retroaktivt vid ett namnbyte. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen tillkänna.

10 Könsneutrala personnummer

Varje svensk har ett unikt individuellt personnummer och används vid identifiering. De första sex siffrorna är personens födelsedatum, vilket följs av en fyrsiffrig kod. De påföljande tre siffrorna är ett löpnummer, där tredje siffran beskriver personens kön – jämn siffra för kvinnor och udda för män. Den sista siffran är en kontrollsiffra som räknas fram ur de övriga.

För de flesta av oss är dessa förhållanden oproblematiska, däremot kan de vara problematiska för transpersoner. Processen för att ändra juridiskt kön eller genomgå könskorrigering kan ta lång tid samtidigt som personen ifråga naturligtvis vill bli identifierad som det juridiska kön den anser sig tillhöra. När legitimation måste uppvisas eller personnummer anges, vilket är vanligt förekommande i alla möjliga vardagssituationer, så avslöjar den tredje siffran i löpnumret alltid vilket juridiskt kön en person tillhör.

Vänsterpartiet anser att personnummersystemet bör revideras och att det ska införas könsneutrala personnummer på så sätt att könsbestämningen i löpnumret tas bort. På så sätt kommer en bort ifrån alla de problem och svårigheter som det kan medföra när personnumret inte överensstämmer med en persons könsidentitet eller könsuttryck.

Informationen om juridisk könstillhörighet i personnumret ligger dock till grund för mycket av den könsuppdelade statistiken, vilket är ett viktigt instrument för att synliggöra diskriminering, brottsutsatthet m.m. Därför är det viktigt för oss att det även

med könsneutrala personnummer kan säkerställas att det är möjligt att göra könsuppdelad statistik. Könsuppdelad statistik bör naturligtvis även inkludera personer som varken identifierar sig som män eller kvinnor, vilket den sällan gör idag.

Förutom de brister med dagens personnummersystem som angetts ovan så finns ett växande behov av att revidera systemet då det blir allt svårare att ta fram nya personnummer. Personnumren håller helt enkelt på att ta slut. Detta konstaterades exempelvis redan 2008 i en utredning, SOU 2008:60.

I Norge beslutades förra året att systemet för personnummer skulle göras om, eftersom sifferkombinationerna beräknades ta slut runt år 2030. I samband med detta bestämdes även att siffran i numret som avslöjar könet ska tas bort, detta efter uppmaningar från grupper i samhället som önskar en förändring samtidigt som det finns en internationell trend där fler och fler länder tar bort könstillhörigheten ur sina identitetshandlingar.

Ett könsneutralt personnummer har många fördelar. Förutom att det inte pekar ut en persons kön, kommer heller inte personnumret behöva ändras efter att exempelvis en person ändrat sitt juridiska kön. Dessutom skulle ett könsneutralt personnummersystem ha stora fördelar och vara bättre anpassat för att hantera när det införs ett tredje juridiskt kön i Sverige. Frågan om ett nytt personnummersystem bör därför utredas i syfte att införa könsneutrala personnummer. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen tillkänna.

Jonas Sjöstedt (V)

Jens Holm (V)

Hans Linde (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)